

שלמולביץ

והגיסטאפו הישראלי

בשבוע הבא עומדים לראות אור, בתרגום לעברית, שניים מספריו של הסופר הצרפתי הצעיר, ממוצא יהודי, פאטריק מודיאנו, חתן פרס גונקור 1978. הספרים הם שדרות הטבעת בתירגום יהושע קצנז' וכיכר אטואל בתירגומה של אביבה ברק. הספרים יראו אור בהוצאת סימן קריאה והקיבוץ המאוחד, שבעריכת ד"ר מנחם פרי.

רצ"ב כמה קטעים ניבחרים מתוך כיכר אטואל, קטעים העשויים לעורר שערוריה סיפרותית בתרבות. קטעים אלה, מתארים נתיב נודדים פיקארסקי, המוליך מהשואה למדינת ישראל, נתיב שמהלכו נושא הגיבור שלמולביץ לידו הגיסטאפו הישראלי, בנפח המהירו

היום היה כחול כרזי ותל-אביב לכנה, כה לכנה. בהתאם להאנה האני לחוף, בההירו לו פעימת ליבו הקצובת כי אכן חזר לארץ אבותיו אחרי אלפיים שנות גלות. הוא עלה כמרכיב על אניות נוסעים של החברה הישראלית הלאומית. כל משך ההפלגה סימם עצמו באלכוהול ומרפיוס כדי לשתק את חרדתו. עכשיו כשתל-אביב היתה פרושה לפניו, יכול היה למות בשלווה.

● שלושה גברים במעילי גשם ירוקים באו לקראתו. אחד מהם הושיט תעודת זהו: — אליאס בלוק מהמישטרה החשאית של המדינה. אתה יהודי צרפתי? מצויין! שימו עליו את האזיקים! מלווה רביעי, במעיל רומה לזה של האחרים, נכנס לתא. — החיפוש נשא פרי. מיספר כרכים של פרנס וקאפקא, רפרודוקציות של מודיאנו וסוסיו, כמה צילומים של צ'ארלי צ'אפלין, אריך פון שטרוהיים וטרנשו מארקס נמצאו במיוחדותיו של הארון הזה. — אמנם כן, אמר לו אליאס בלוק, המקרה שלך הולך ומחמיר! קחו אותו מכאן!

● הם השכיבוני על הריצפה. יצחק הוציא מכיסו אולר שוויצרי וחרץ חת"כים עמוקים בכפות רגליו. אחר-כך הורה לי לדרוך על ערימת מלח. שאל עקר לי בתשובות לב רבה שלושה צפרניים. אחרי כך ניסר ישעיהו את שיניו.

● יצחק ושאלו הכניסו אותו לחדר קטן. ישעיהו הצטרף אלינו והושיט לי פרוז'מתיסטים. על החולצה היה תפור מגן דוד צהוב ועליו כתוב "Franzjosisch". "Jude" יצחק שם לי רגל לפני שסגר את הדלת המשוורית ואני נפתתי על בטני.

● הוא הניש לי כרף משל פרנס, את היומן של פרנץ קאפקא, הצילומים של צ'אפלין, שטרוהיים וטרנשו מארקס, הרפרודוקציות של מודיאנו וסוסיו. — ובכן, אני מצוי מצטי: נגדל טוביה כהן, קומיסר הנוער והמראל. עכשיו בוא נדבר בקצור ולעניין. מרוע בש לישראל?

— יש לי נפש רומאנטית. לא רציתי למות מבלי לראות את אדמת אבותי. — והיה בדעתך לחזור אחרי-כך לאירופה, מה? לחזור לחינתוניר, למסקינות שלך? אין טעם שתענה לי, אני מכיר את הפיזיון: אי השקט היהודי, האומללות היהודית, החרדה היהודית, הייאוש היהודי... מתפלשים באסון, מבקשים עזר, משתקקים למצוא שוב את אוירת הגטו המתוקה, זאת תענוגות הפוגרומים! אחת מן השתיים, שלמולביץ, או שאתה שומע לי ועושה כהוראתי, או הכל יהיה בסדר! אי שאתה מתעקש לשתק את היהודי הנודד, הנרדף, ואז אני מחזיר אותך לידו המספק אליאס בלוק! אתה יודע מה הוא יעשה בך, אליאס בלוק?

● אב כך, שמע לי. אתה נמצא עתה במדינה צעירה, אמיצה, דינאמית. מתל-אביב ועד יב-המוות, מחיפה ועד אילת, הראגה, הקדחת, הדמעות, העליבות היהודית, אינן מעניינות עוד איש. לא עוד! איננו רוצים יותר לשמוע על החריופת היהודית, החכמה היהודית, הסקפטיות היהודית, הפלפולים היהודיים, ההשפלה, השואה ובלא-בלא בלא. (דמעות הציפו את עיניו.) אנו משאירים כל זאת לאפתטיקים אירופיים צעירים מסוגך! אנו טיפוסים אנרגטיים. לפתותינו מרובקות, חלוצים ולא זמרות אידיות, כמס פרנס, כמו קאפקא, כמו צ'אפלין! לידעתך, לא מזמן ערכנו אוטו-דהיפה בכיכר הגדולה של תל-אביב: יצירות פרנס, קאפקא, ושותפיו, הרפרודוקציות של סוסיו, מודיאנו ושאר הסריחולות נשרפו על-ידי הנוער שלנו, בחורים ובחורות שאין להם מה להתקנא בהיטלר יונגר. כלונדים, כחול-יעין, רחבי-כתף, שצערם בטוח והם אורבים פעולה ומהומה (הוא השמיע אנקה). בעוד אתם מספחים את הנכרוות שלכם, הם פיתחו שרירים. בעוד אתם מקוננים, הם עבדו כפיזצים! אתה לא מתבייש שלמולביץ?

● אני אשתיין לך את המוראל, יודי! נוסף על כך אשלת אותך לקיבוץ-כפיה, אתה יכול להירגע, זה לא יימשך יותר משלושה חדשים! הזמן הדרוש להעניק לך את השרירים הדרושים ולשחרר אותך מהיודיקי הקוסמופוליטיום היהודי. ברוך!

● היינו שמונה אחרים: שלושה יהודים אנגלים, יהודי אטלקי, שני יהודים גרמנים, אחד אוסטרי ואנטי, יהודי צרפתי. מפקד המחנה הופיע ובחן אותנו בזה אחר זה. ענק בלונדי זה, מהודק במדוי השחורים, לא עורר בי אמון. ועם זאת נצצו על רשי מעילו שני מגיני דוד. — כולכם אינלסלוקואלים, זה ברור לגמרי! אמר לנו בקול מוכיח. אך אפשר להפוך שבריי-אנוש כאלה ללוחמי-מחץ? הוצאתם לנו שם טוב באירופה עם קינותיכם ומחוכם הביקורת! ובכן, אדונים, לא מדובר עוד ביללות אלא ביצירת שרירים. לא צריך למתח ביקורת אלא לבנות.

● סיתתנו אבנים תחת שמש עופרת עד חמש אחר הצהריים. מעולם לא החזקתי מעדר יודי היפות והלבנות שתתיידים בצורה מחרידה. זינפרד, נינתך והרמן השניחו עלינו שהם מבטיחים לאקי פטרייק. בשום רגע משעות היום לא השמיעו גם מילה אחת ואני השתקתי כי הם אילמים. זינפרד הרים את ידו לומר לנו כי מצודתנו הסתיימה. הרמן התקדם לעבר שלושת היהודים האנגלים, הוציא את אקדחו והרג אותם בעיניים בוחות. הוא הרליק לאקי פטרייק ועישן אותה ועיניו בשמים.

כנראה מוקד את ערכם של יצירותיו הספרותיות. הוא פירסם שלושה ספרים: 5, ואריאציות; קטע קצר; ראה: גלר; פה) ויטו ואריאציות; שלושה ספרים שראו אור בהוצאת מהדיר (או במילים אחרות בהוצאת המחבר) שמוקד לא העז מעודו לשלוח לביקורת אצל מבקרי הספרים בעיתונות היומית. נבריא מוקד פשוט פחד מביקורתם, כך שהספרים הנ"ל אפילו לא הוזכרו במדורי נתקבלו במערכת. בספת רים אלה, מוכיח מוקד את מלוא עוצמת כישורו, במישפטים, מהארוכים שראו אי-פעם אור בסיפרות העברית (אם ניתן לכנות מישפטים ארוכים אלה כספרות). מאפיין לספרותו המאד גרפומנית * של מוקד, רצ"ב: "הזהירות האמיתית הייבה לא לשכוח היכן הוא שריו כסופסטאנציה הרחשה של מצויים, עבודת החלומות, וכרנע ה" מכריע להפנות את איבחת החרב נגד עצם * תאוה חולנית לכתיבה סיפרותית מרובה, גיבוב דברים ללא תוכן ממשי (מקור לוטו-עברי).

חברים מספרים על גבריאל

● אדיתור שטיינמן: "היית רוצה שיעבירו אותי מן המוסף הסיפרותי. אני מתבייש להיות בעמוד אחד עם (אברהם) שאגן, (גבריאל) מוקד ויורם) קניוק... " (כה אמר שטיינמן" עמוד 84)

● עמוס קינן: "השיטה להתרומם על כתפי אחרים היא ישנה. קדמו למוקד אחרים. אולם השיטה ליצור לך דור שלם בצלמך ובדמותך, להביאו למעלת קדושים וטהורים, כדי לטפס עליו ולהיות לו לפה, היא מסימני המדע הסיפרותי של המאה העשרים. זוהי המאה של הקליקות והמאפיות בסיפורות, של הגנטיסטים הקטנים, המתארגנים כנופיות-כנופיות, של המשורר-ליוואשמור-לך, של המשורר המקדיש את שירו למבקר שנמר עליו את הלל ושל המבקר הנהפך למשורר ואני שידודו המשורר שהפך אד-הוק למבקר ישבחנו ויעטרנו. זונות ותלמידים נכמים אנשי "עכשיו" מפרכסים זה את זה. לפעמים יוצאים ביחד בלילה, בכנופיה גדולה, לצוד נמר זקן ונשכה, או להרוג סוס מת. יש להם גם חוש מיסחרי מפותח לדעת-קחל של העתיד, ומפעם לפעם הם לוקחים תחת חסותם ענק בטוח שלא ביקש זאת מידם כלל, כמו עגנון למשל, למען יוכלו לענון: "יחידו ברשנו". הם בקיאים בטקטיקה המרכסיסטית העתיקה של כיבוש עמדות-מתח, השתלטות על ביטאונים ואגודות, נוכחות מתמדת בישיבות וועדות לשם יצירת פורום רצוי להם, אוגרי מילגות השתלמות, קנאים ז'דאנוביס-טיים לכנופיה שלהם מעל ומעבר..." (מתוך "מיפגש בני הנפילים", ידיעות אחרונות 19.72)

● דן בן-אמון: "ולפני שנים מיספר נקלעתי לבית-שימוש בדגניה א', עם קרע ממאמר של אותו טווס בעל נוצות הפלאסטיק — ואפילו שם כמעט נירדמתי אחרי המישפטים הראשונים... אני מקווה שירדתם לסוף דעתו של מר מוקד. זה לא עשה הסוף נמצא בעומק של שנים-שלושה מילימטרים בסך-הכל... הוא גם קובע מי רשאי להביע דיעות בארץ הזו... מה אוכל אותך כתבלבי הממושכל אתה אכול-קינאה שמדורי-הרכילות אינם מוכרים את שמך? אני מאחל לך מעומק ליבי את התענוג הגדול לקרוא פעמיים בשבוע — בכל מדורי-הרכילות — את החדשות

עמוס קינן, טובה רוזן מוקד, דן בן-אמון

המרינוות: המבקר גבריאל מוקד קיבל במתנה חתולה סימאית מבמאי מונגולי, הפובליציסט הצעיר מוקד נראה לאחרונה בדיסקוסקים בחברתה של זיו מאנטיז, חשפנית הצמרת; הסופר-כביכול גבריאל מוקד נקע השבוע אצבע בשעת כתיבת שיר פסיכודאלי..."

(איך להעלות גבריאל קטן על מוקד, העולם הזה 31.7.68)

● רעיייתו ד"ר טובה רוזן: "אחרי שחזרנו הביתה מייעוץ פסיכולוגי משותף התפרץ עלי גבריאל כאשר האכלתי את הילה, ודרש שאכין לו מייד ארוחה ואפסיק את האכלת הילד. ניסיתי להסביר לו כי מייד אחרי שחילד יסיים את ארוחתו אתן לו אוכל. הוא לא הסכים לכך והתחיל לנבל את פיו, צעק לי, זונה, ועוד שמותי-גנאי שאין להניר טובלים. הפסקתי את האכלת הילד, והכנתי אוכל. הוא המשיך בקולותיו וצעק עלי כי הוא יחסל אותי ואת ארוחתי, אביבה, יום לאחר-ככן, כאשר הייתי במיטבח והכנתי אוכל, ניכנס גבריאל הביתה. אני עמדתי ליד הארון במיטבח — שדלתו הייתה פתוחה — ולפתע הוא דחף אותי אל תוך הדלת שהיתה פתוחה, ואני קיבלתי מכה רצינית ביותר בצד ימין של גולגלתי..."

(העולם הזה" 2081) מיום 20.7.77)

* באחרונה נטל מוקד תחת חסותו את אורי צבי גרינברג, ולמרות היותו איש השמאל המרכסיסטי השמרני, הקדיש לו מאמרים רבים, בהם רומם את שירתו של אצ"ג, וכמעט הפכה לשירת הדור.

* יהודי צרפתי — בגרמנית.